would feast their eyes upon them from the roofs of their houses. The elders of the city did not approve this conduct of the prince and approached the king with the request that Citrasena be taught to behave properly. Hearing this the king got enraged, and in a fit banished him from his country.[1] Citrasena, however, never learnt the reason of his father's anger, but thought, "Surely my father is not to blame. It is the result of my own karman. One must reap what one sows". Consequently without much ado he took leave of his father as well as of his mother. The latter out of affection gave him seven jewels to serve him on his way. Thence he went to his friend, Ratnasāra, to bid him farewell. But Ratnasāra would not allow the prince to depart all alone saying, "a friend in need is a friend indeed." He, therefore, accompanied him to the forest. (1–43)

1. This is a good instance showing that the king ... his people's advice and would yield to it even if it went against his own dear ones. Cf. Agadakumara's ... (Meyer : Hindu Tales p. 237-8)

from his mad and impracticable resolve. (44-58)

As luck would have it, an omniscient monk came there and delivered a sermon. Ratnasāra availed himself of the opportunity and enquired from the monk about the identity of the image. The kevalin said, "In Ratnapura there are the king Padmaratha and his qeen Padmaśrī. They have a daughter Padmāvatī by name. When she attained the blooming youth, the king became anxious to get her a suitable match. Portraits of many young and handsome princes were shown to her, but none of them pleased her, as she hated men.[3] The other day she went to the temple of Śāntinātha, and was seen by Sāgara, a sculptor from [...]icana come there on pilgrimage. Knowing that the charming girl hated all men, he felt pity for her and made this image of her" (59-91)

3. For girl's hatred towards men. Cf Tawney: [...]n of story III 260 and note 2. VII 35, 217. [Daś]akumaracarita IV (Pathak Com. Vol. p. 111)

On hearing this, Citrasena fainted once again. The kevalin proceeded to tell the previous story of the prince. "In the Campaka forest, on the bank of a lake, there lived a pair of swans. Once upon a time, a merchant put up there with his caravan After a bath, he worshipped the Jina and prepared his meal Before taking it he was looking for an atithi to share it with him, when a sage who had fasted for a month passed that way. The merchant was exceedingly glad to see that sage and supplied him food that was acceptable to him. The pair of the swans praised this action of the merchant and won great merit. (92—107)

"After some time the female swan brought forth young ones. One day, unfortunately a fire broke out in the forest. The male bird went out to fetch water to extinguish the fire When he did not return for a long time, the female suspected his faithfulness towards her and affection for the young ones She concluded that males are faithless and resolved ...

At daybreak they entered the city and heard the royal proclamation by beat of drum that whosoever cured the princess Padmāvatī of her hatred towards men, would get her together with half the kingdom (151—153)

Citrasena got a beautiful picture made depicting how the pair of swans had met their death in their previous life. Everybody who saw the picture, admired it greatly. Padmāvatī, too, saw him carrying the picture, recalled her previous life and fainted away. When she came to her senses, she realised the true cause of her hatred for men. Meanwhile the prince disappeared and Padmāvatī felt the pangs of separation as she no longer hated men. (154-174)

Then on an auspicious day, Padmāvatī's father arranged a svayamvara which was attended by a large number of princes from various countries. When they had taken their seats in the proper order, Padmaratha

declared, "Whosoever succeeds in bending my ancestral bow, Vajrasāra, shall win my daughter." Then Padmāvatī, decorated with lovely ornaments and clothes, entered the svayamvara-compound and doubted if that tender prince could bend that strong bow. The princes of Lāṭa, Karnāṭa, Kāśmīra and Aṅga came forward one after the other to try their luck but failed miserably. Padmāvatī was feeling dejected not to find her cherished lover come forward. At last, however, Citrasena appeared there with his friend, and strung the bow. Padmāvatī joyfully garlanded him. (175-219)

The other princes could not tolerate this success of an unknown youth and took up arms against him, who, though alone, overpowered them all. Meanwhile a bard announced that the unknown prince was Citrasena, son of Vīrasena of Vasantapura. This pacified the vanity of the princes. Then the marriage was celebrated with great eclat. (220-234)

Some time later, Citrasena thought of going to his own parents, and took leave of his father-in-law. Padmaratha advised his daughter to serve her father- and mother-in-law and to treat her husband as a god, and bade them farewell. (235-243)

On their homeward journey, they stayed one day under a banyan tree. At nightfall, all went to sleep except Ratnasāra who kept watch On the banyan tree there lived the yaksa Gomukha and his mate Cakreśvarī. The latter asked Gomukha to tell her who the prince was and whither he was bound. Gomukha related the life-story of Citrasena and remarked "His mother is dead His father has married a second wife Vimalā by whom he has a son Gunasena Vimalā is trying to get the kingdom for her own son. In order to gain her end she will persuade Vīrasena to get rid of Citrasena. When he reaches his city (i) Vīrasena will offer him a very vicious horse to ride on; (ii) the porch of the gate will be caused to fall on the prince's

head while he passes under it[5]; and (iii) Vimala will serve him with poison in sweets. Lastly (iv) there will be the fear of his being bitten by a poisonous snake. If he escapes unhurt through the efforts of his friend, he shall become king. But if ever the friend mentions these events to anybody, he himself shall be turned into stone." Ratnasāra heard all this. (244—269)

At daybreak the party resumed its journey and in due course reached Vasantapura. Virasena went out to meet his son and offered him a vicious horse to ride on. But Ratnasāra secretly replaced this horse by a gentle one. When they were about to pass through the city-gate, Ratnasāra struck the prince's horse in the face so severely

5. The motif of causing a porch to fall on an [un]desirable person while he is passing under it is pretty [fr]equent in folklore and literature. Cf. Mudrarakshasa where it is reported that Rakshasa's secret agents in[tri]gued unsuccessfully to murder Candragupta by dropp[ing] down the coronation arch while he passed under it. [...]a Naunihal Singh, the grandson of Maharaja [Ran]jit Singh met his death by a similar tragedy. There [mig]ht be some political intrigue behind it.

that the horse stopped and covered a few steps backwards without changing the direction. Suddenly the porch fell upon the people. After reaching the city, Citrasena went to see his step-mother who invited him to a dinner. In response to the invitation, *he went to her palace along with his friend* and retinue. He was served sweets mixed with poison, but was saved from eating them by the prudence of Ratnasāra who, removing the poisonous sweets, placed in Citrasena's dish pure ones which he had taken with him. (270-298)

Thus defeated in his attempts at the life of his son the king was feeling remorse one day, when the last Tīrthaṅkara, Mahāvīra, happened to visit Vasantapura. Hearing of his arrival, Vīrasena went to listen to his sermon which moved him so much that he installed Citrasena on the throne, and himself, followed by his queen, joined the Order (299–322)

Thenceforward, with *Ratnasāra* as his

minister, Citrasena began to rule over Vasantapura. He always strove to do good to his people and led a pious life full of meritorious deeds such as charity worship of the Jinas and the like. Citrasena, Padmāvati and Ratnasāra used to spend their time together; they never separated from each other even for a single moment. One night when the king and the queen were asleep, Ratnasāra served them as a guard with a sword in his hand. It so happened that a black serpent was seen coming down the chain of the bed Ratnasāra at once killed it with his sword. As ill luck would have it, a drop of blood fell on the upper part of Padmāvati's leg. While Ratnasāra was removing it, Citrasena woke all of a sudden and enquired what the matter was. Ratnasāra was in a fix; if he told the truth he would be petrified as the yakṣa had prophesied, but if he did not tell it he would incur the wrath of his master and thereby stood in danger of his life. But he was not a man to swerve from the path of duty and virtue. He could not tell a lie

before Citrasena. So he made up his mind to narrate the whole incident even at the cost of his life. (323—345)

With a firm determination, he began to tell the yakṣa's prophesy and as he passed from one incident to the other, his body commenced turning into stone from the feet to the head. As soon as the narration ended, Ratnasāra fell on the ground completely petrified (346—59)

At this the king repented and lamented the loss of his dear and wise friend, Ratnasāra. Finding no remedy to escape from the pangs of separation, he decided to commit suicide. Padmāvatī, however, dissuaded him from committing suicide, saying, "The cowards alone resort to suicide under a difficulty; the wise try to overcome it by other means. I am sure that if we begin giving charity to the poor, the Brahmans, the monks and others, among them, there may come some one who could restore your friend to life. Our object will then be fulfilled." The king agreed to this and opened up his treasures to charity, but

among the innumerable suppliants there was none who could infuse Ratnasāra with life. One day it occurred to Citrasena that perhaps the very yakṣa, who had foretold the calamities, might prescribe a remedy. Entrusting the old minister with the burden of the kingdom, he started on the journey and reached the banyan tree where the yakṣa and yakṣiṇī lived. At night, at the latter's request the yakṣa narrated the whole story, how Citrasena was saved from the fourfold calamity by his friend, Ratnasāra, how the latter was petrified on disclosing the secret when compelled to do so, and how he would regain his original form if a virtuous lady, with her son [in] her lap, touched all his limbs. Hearing this) ...lk the prince returned to his capital.(390 401)

Fortunately Padmāvatī was pregnant [in] those days and in due course of time she gave birth to a charming son. Great celebrations were held—worship was performed in all the Jina temples for eight days, the poor people were fed, large sums were given in charity. On

the eleventh day a feast was arranged. The child was baptised Dharmasena. Citrasena, who had never forgotten Ratnasāra thought that that was the proper opportunity to bring him back to life. The statue of Ratnasāra was properly bathed. Padmāvati took her son in her lap, meditated upon the Paramesthin mantra, and declared, "Listen, O protectors of the directions, the sun, the moon, planets, saviours of the fields, vetālas, vaimānikas, gods and all ! If my conduct in mind, speech and action is pure, then Ratnasāra must come to life at the mere touch of my hand !" No sooner did she touch him than he regained his consciousness and all became happy (402—419)

One day as the king was sitting in his court, a messenger came with the news that Simhaśekhara of Simhapura had revolted and waylaid travellers. Citrasena was greatly enraged to hear this news He ordered his army to march against the offending chieftain. Some days later, when the army was

encamped in the Dandaka forest, the king heard at night the moaning of a man He went in the direction of the sound and found at a small distance a man fettered and nailed to a tree The king at once set the man free and enquired who he was and why he was in such a plight. Thereupon the man narrated his story thus: "I am Hemamāli, the son of Hemaratha and his wife Hemamālā of Hemapura situated in the North range of the Vaitāḍhya mountain. With my wife Hemacūlā I was enjoying all the pleasures of life. One day we went out on a pilgrimage to the Nandīśvara continent. Ratnacūḍa, a wicked Vidyādhara, was enamoured of the beauty of my wife and followed us. Finding a suitable opportunity he put me in fetters and eloped with my wife." This made the king furious with rage. He marched against the Vidyādhara and finding him seated under a tree challenged him, "O adulterer! Where can you go ?" In the fight that ensued, Citrasena overpowered his enemy.

Fearing death at the hands of Citrasena, Ratnacūḍa put a blade of grass in his mouth and sued for mercy. (420—449)

Life being granted to him Ratnacūḍa related his own story: "I had learnt the Vidyās on the Gandhamādana mount, but on my way back, I lost my lore on being attracted towards Hemamālī's wife. I fettered and nailed Hemamālī and eloped with his wife. But on enquiry she turned out to be a girl belonging to my own gotra. On seeing you, King Citrasena, coming to the help of Hemamālī, all my friends ran away and I am left alone to seek forgiveness." Citrasena praised his virtuous conduct and let him go his own way. (450—461)

As a mark of gratitude Hemamālī presented to Citrasena a couple of novelties—a magic cot by which one could fly at will from one place of pilgrimage to another through the air, and a rod that could kill and bring again to life anybody. Ratnacūḍa also presented to the king a pill by eating which a

man could change his form At last they took leave of Citrasena and repaired to their respective cities. (462—472)

Then Citrasena resumed his march against his enemy, Siṃhaśekhara, and conquered him with the help of the magic rod He was, however, pleased at the valour of the opposing forces, revived the dead soldiers and appointing Siṃhaśekhara as his governor in Siṃhapura returned to his capital. (473—494)

He was received by his wife, son, minister and people with great eclat. Citrasena and Padmāvatī devotedly undertook to observe the twelve vows of a Śrāvaka and paid their homage to monks. (495—510)

One day they decided to test the magic power of the cot and resolved to visit the various places of pilgrimage. Through the magic power of the cot they reached the Aṣṭāpada mount where Bharata had built the temple, called Siṃhaniṣadyā. They worshipped and praised the Jinas and returned home (511-541)

Fearing death at the hands of Citrasena, Ratnacūḍa put a blade of grass in his mouth and sued for mercy. (420—449)

Life being granted to him Ratnacūḍa related his own story: "I had learnt the Vidyās on the Gandhamādana mount but on my way back, I lost my lore on being attracted towards Hemamāli's wife. I fettered and nailed Hemamāli and eloped with his wife. But on enquiry she turned out to be a girl belonging to my own gotra. On seeing you, King Citrasena, coming to the help of Hemamali, all my friends ran away and I am left alone to seek forgiveness." Citrasena praised his virtuous conduct and let him go his own way. (450—461)

As a mark of gratitude Hemamāli presented to Citrasena a couple of [illegible] magic cot by which one could fly at will from one place of pilgrimage to another through the air, and a rod that could kill and bring again to life anybody. Ratnacūḍa presented to the king a pill by eating wh[illegible]

On another day, Citrasena was inform-ed about the arrival of a great monk, Damasāra. He paid homage to the sage and lis-tened to his sermon. He was so much affected by it that he set his son Dharmasena on the throne and himself together with Pad-mavati and Ratnacitra joined the Order. In due course they all attained Mokṣa (542-557)

Manuscript Material

The present edition of Citrasenapadmāvaticaritra by Buddhivijaya is based on the following MSS—

A : belonging to the Bhandar at Ambala City[6]. Leaves 16; 14 lines to a page; 40 letters in a line. Paper, ordinary. Script, Jain Legible. Colophon at the end:

सवत् १८२४ ना वर्षे मासोत्तममासे शुक्लपक्षे नवमितिथौ वार बुधे लपीकृतं ॥ शकलभट्टारक पुरंदरभट्टारक भाल तिलकाय-मान श्री श्री श्री १०८ श्री श्री विजयप्रभसूरीश्वर तत् शिष्य पंडित

6. Banarsi Das Jain: A Catalogue of Manuscripts in the Panjab Jain Bhandars, Part I, Panjab University, Lahore, 1939. No. 838.

able Also cf. Pariśiṣṭaparvan, Jacobi's Introduction p 9

(vi) पीठ (322) 'back, surface' Cf Hindi पीठ 'back' from Skt. पृष्ठ.

(vii) सार (62) adj 'excellent'

(viii) घन (212) adj 'great, intense' Cf Guj. घणा 'much'

(ix) कष्टं न याति मित्रस्य (378) 'the misery of the friend does not disappear.'

(x) बलं कृत्वा (201) 'exerting force, showing energy.'

(xi) प्राघूर्ण (144) 'guest'

(xii) हक्कित adj (446) 'challenged, called' Cf Hindi हांकना 'to challenge'

4. Excessive use of participial construction, e. g. in verses 116-22 there occurs no finite verb

5. Proverbs and quotations from old Sanskrit writers, Pkts and old vernaculars, e.g., Skt. verses 19, 38, 75 and 307 are from the Pañcatantra; 216 from Manusmṛti VI 46; 364 included in Subhāṣita-ratna-bhāṇḍāgāra, Bombay, p. 95 v. 21; 343 included in Subh

(84), बीणां बाग्गल्मि (110), मन्मान (109), मन्मनि (297), मन्मुन्मन (261) etc etc.

3. Words and idioms taken from Prakrit and vernaculars, e g.—

(i) आवली, आवलिका (262, 267) 'calamity' It is not the same word as आवलि, आवलि 'row, string,' but it is a back-formation from Pkt. आवलिया from Skt. आपद्+ल+इक Cf. Pkt विज्जुलिया from Skt. विद्युत्+ल+इक. The use आवलीनां चतुष्टयम् (267) in the same sense as आपच्चतुष्टयम् (358) supports the suggestion.

Also Cf. Hindi औली 'calamity', औली टलना 'calamity becoming ineffective' Platts in his Hindustani-English Dictionary records:

"H. औल [S. उप+स्रव '] m Great calamity (as a) plague, cholera etc.

"H. आवली or औली f. Any great calamity = औल; mortal danger = अली (H)."

(ii) लग्न(230)'began, started'. It corresponds to Hindi लगना'to begin.' In this sense the word is used in Pūrṇabhadra's version of the Pañcatantra[15], e.g., स्वापिमि लग्न:(122, 18), योजयति लग्न

15 ed. Hertel, Harvard Oriental Series XI, XII.

able. Also cf. Pariśiṣṭaparvan, Jacobi's Introduction p 9

(vi) पीठ (322) 'back, surface ' Cf Hindi पीठ 'back' from Skt. पृष्ठ.

(vii) सार (62) adj 'excellent.'

(viii) घन (212) adj 'great, intense' Cf Guj. घणा 'much'

(ix) कष्टं न याति मित्रस्य (378) 'the misery of the friend does not disappear.'

(x) बलं कृत्वा (201) 'exerting force, showing energy.'

(xi) प्राघूर्णं (144) 'guest'.

(xii) हक्कित adj (446) 'challenged, called ' Cf Hindi हांकना 'to challenge '

4. Excessive use of participial construction, e. g. in verses 116-22 there occurs no finite verb.

5. Proverbs and quotations from old Sanskrit writers, Pkts and old vernaculars, e.g., Skt. verses 19, 38, 75 and 307 are from the Pañcatantra; 216 from Manusmṛti VI 46, 364 included in Subhāṣita-ratna-bhāṇḍāgāra, Bombay, p. 95 v. 21, 343 included in Subhā-

रञ्जित adj. (302) affected.

लग (164, 230) began.

वालय् (443) to cause to be returned.

सन्भान, सन्भानिता (297, 409) wrongly spelt सम्मान, सम्मानिता.

सन्मुखम् (261 etc.) wrongly written for सन्मुखम्.

समवसरण (303) an assembly-hall built by where a kevalin preaches.

सम्+उद्+तृ (356) to descend.

सामुदायिककर्मन् (555) deeds done by several, collectively. Their fruit also is enjoyed collectively

सार adj. (62) excellent

सिद्धनिलया (525) name of a temple

सुखासन (241) palanquin.

स्तूप n. (525) m. according to M. W.

स्फिट् (153, 391, 393) to destroy the effect of.

हक्कित adj. (446) shouted to, challenged.

हृदयस्फोट (119, 166) heart-break.

Lastly I thank the custodians of the bhandars at Ambala city, Nakodar, Patti and Zira for kindly lending me the MSS of this work

Mul Raj Jain

॥ श्रीवीतरागाय नमः ॥

श्रीबुद्धिविजयरचितम्

चित्रसेनपद्मावतीचरित्रम्

कल्याणकमलागेहं निःसन्देहं' सदोदयम् ।
कल्याणविलसद्देहं वन्देहं वृषभप्रभुम् ॥१॥
पुण्डरीकमहानन्दं पुण्डरीकवराम्बकम् ।
पुण्डरीकगणाधीशं नत्वा तत्त्वाकरं मुदा ॥२॥
महासेनस्य शीलेन महासेनामसुभनेः ।
चित्रसेननरेशस्य चित्रकारिकथां ब्रुवे ॥३॥
जम्बुद्वीपाभिधे द्वीपे क्षेत्रे भरतनामनि ।
वसुधातलविख्यातो देशो नाम्ना कलिङ्गकः ॥४॥
धनधान्यगृहोदारं गजगोकुलसङ्कुलम् ।
तत्रास्ति क्षितिशृङ्गारं वसन्तपुरपत्तनम् ॥५॥
यत्र कासः सारसीरे कलिर्यत्र वनान्तरे ।
मारिः सारिफले यत्र न पुनर्नगरीजने ॥६॥

---

1 C निःसन्देहसदो० ।

मनोमीष्टाशना सत्पथासनाः प्रवरामनाः ।
व्यवहारिजना यत्र वसन्ति धनदोपमाः ॥७॥
न्यायवान् शीलसम्पन्नः प्रजापालनलालसः ।
उदारमानसस्तत्र वीरसेननरेश्वरः ॥८॥
रूपश्रीसुन्दराकारा सौभाग्यभाग्यमन्दिरम् ।
रत्नमाला प्रिया तस्य मनोजनमनाह्लिका ॥९॥
शशीव सज्जनानन्दी रूपनिर्जितमन्मथः ।
दाता शूरस्तयोः पुत्रः कुमारश्चित्रसेनकः ॥१०॥
राज्ञस्तस्य गुरुर्मन्त्री श्रेणिकस्याभयो यथा ।
बुद्धिसाराभिधस्तस्य जातो मन्त्रीश्वरस्तथा ॥११॥
रत्नसारः सुतस्तस्य रत्नसारशरीरकः ।
कुशाग्रतीक्ष्णधीः[1] सौम्यः सर्वशास्त्रविशारदः ॥१२॥
अन्योन्यमभवत्प्रीती राजसूमन्त्रिपुत्रयोः ।
मध्याह्नोत्तरकालीना छायेव ववृधे च सा ॥१३॥
नगरान्तर्भ्रमन्तौ तौ रममाणौ परस्परम् ।
गृहोपरि समारुह्य विलोकन्ते[2] पुराङ्गनाः ॥१४॥
समीक्ष्याथासमीचीनं विचार्य चतुरैर्नरैः ।

1 A ०धीचयाधीः । 2 Z ०केते ।

मनोमोहावहा यत्र रामागजगमनाः ।
प्रासादाश्रिता यत्र ... गतदोषदाः ॥७॥
न्यायवान् श्रीजयन्ताख्यः प्रजापालनलालसः ।
उदारमानसस्तत्र ... भूपोऽभूत्तरेश्वरः ॥८॥
रूपश्रीसुन्दराकारा मान्यमानसमन्दिरम् ।
रत्नमाला प्रिया तस्य मनोज्ञमनोहरा ॥९॥
तयोश्च मदनानन्दी रूपनिर्जितमन्मथः ।
दाता शूरस्तयोः पुत्रः कुमारश्चित्रसेनकः ॥१०॥
वासवस्य गुरुर्मन्त्री श्रेणिकस्याभयो यथा ।
बुद्धिमाराभिधस्तस्य जातो मन्त्रीश्वरस्तथा ॥११॥
रत्नसारः सुतस्तस्य रत्नसारगुणैरलम् ।
कुशाग्रतीक्ष्णधीः[1] सौम्यः सर्वशास्त्रविशारदः ॥१२॥
अन्योन्यमभवत्प्रीती राजसूमन्त्रिपुत्रयोः ।
मध्याह्नोत्तरकालीना छायेव वृद्धये च सा ॥१३॥
नगरान्तर्भ्रमन्तौ तौ रममाणौ परस्परम् ।
गृहोपरि समारूढा विलोकन्ते[2] पुराङ्गनाः ॥१४॥
समीक्ष्याथासमीचीनं विचार्य चतुरैर्नरैः ।

1 A ॰तीव्रधीः । 2 Z ॰कैते ।

भृकुटीभीषणो राजा यावज्जातः सभान्तरे ।
तावन्नन्तुं समायातः कुमारो भूपतेः क्रमौ ॥२३॥
भूपः पराङ्मुखीभूयादापयत्तस्य रोषतः ।
पत्रत्रितयसम्बद्धं पीटकं नन्दनस्य च ॥२४॥
वज्रपात इवाकस्माद्दुःखितश्चिन्तयत्यदः ।
अपराधं विना तातो रुष्टः किमु ममोपरि ॥२५॥
अथवा न पितुर्दोषो दोषोयं मम कर्मणाम् ।
पूर्वाचीर्णानि कर्माणि ममायान्त्युदयं यतः ॥२६॥
यद् यावद् यादृशं येन कृतं कर्म शुभाशुभम् ।
तत् तावत् तादृशं तस्य फलं यच्छति देहिनः ॥२७॥
कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पकोटिशतैरपि ।
अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥२८॥
विचिन्त्येति निजे चित्ते समालम्ब्य च धीरताम् ।
प्रणम्य भूपतेः पादौ नन्तुं मातुः क्रमौ गतः ॥२९॥
राजरोषं समाकर्ण्य सुतोक्तं माथ दुःखिता ।
पृथिव्यां पतिता मूर्च्छा गता सुस्थोपचारतः ॥३०॥
ग्रामे वासो दरिद्रत्वं मूर्खत्वं कलहो गृहे ।

1 A ०स्मा दुरित० ।

मन्त्रिपुत्रो बभाषे तं मित्र माङ्गीकृथा वृथा ।
आकाशपुष्पसङ्काशमेतत् कार्यं हि दुष्करम् ॥५७॥
हिया मणोरह[1] नं करे जं करवा समरत्थ[2] ।
मग्गि सुरतरु मोग्गिया कोइ पसारइ हत्थ ॥५८॥
इतश्च राजपुत्रस्य पुण्यप्राग्भाग्ययोगतः ।
समागात् केवलज्ञानी साधुस्तत्र सुरैर्वृतः ॥५९॥
कुमारः सह मित्रेण नमस्कृत्य मुनीश्वरम् ।
विनयाभिनमन्मौलिरुपविष्टः कृताञ्जलिः ॥६०॥
देशनान्तेथ पप्रच्छ स्वमाराभिधः सुधीः ।
कस्या रूपानुमानेन केन पाञ्चालिका कृता ॥६१॥
एतद्वचनमाकर्ण्य बभाषे मुनिपुङ्गवः ।
तस्याकर्णय सद्वाक्य कर्णमात्रसुखप्रदम् ॥६२॥
वर्तते काञ्चनाकीर्णं काञ्चनाभिधपत्तनम् ।
वसन्ति यत्र सन्तानो बला विज्ञानकोविदाः ॥६३॥
अनेकरूपकविज्ञानविश्वकर्मावतारकः ।
सूत्रधारो गुणाढ्यानो गुणधीस्तस्य च प्रिया ॥६४॥
सप्तर्षिसमसंख्याः पञ्च नन्दना विपश्चितः ।

[illegible]

प्रथमो धनदेवाख्यो धनमागे द्वितीयकः ॥६५॥
तृतीयो गुणदेवश्च चतुर्थस्तु गुणाकरः ।
पञ्चमः सागरो नाम कलानामेकसागरः ॥६६॥
पञ्चापि पठिताः कर्म कर्मठा' प्रवराङ्गना ।
अविनार्थभराः पित्रा कृताः सर्वे पृथक् पृथक् ॥६७॥
तेषां मध्ये लघुः पुनः सागराख्यो गुणाधिकः ।
विज्ञातानेकविज्ञानो जिनधर्मरतः सदा ॥६८॥
दयार्द्रहृदया नित्यं पतिचित्तानुगामिनी ।
तस्य प्रिया प्रियालापा' नाम्ना सत्यवती सती ॥६९॥
अथ रत्नपुरद्रङ्गे राजा पद्मरथोऽभवत् ।
पद्मश्रीस्तस्य राज्ञी च पद्मा पद्मापतेरिव ॥७०॥
तयोः पद्मावती पुत्री पद्मबन्धुरलोचना ।
जातरूपवपुर्वर्णा' सम्प्राप्ता यौवनश्रियम् ॥७१॥
अन्यदा तां समायातां सारशृङ्गारभासुराम् ।
दृष्ट्वा पद्मरथो राजा वरचिन्ताकुलोऽभवत् ॥७२॥
...तः:—

कुलञ्च, शीलञ्च, सनाथता च
विद्या च वित्तञ्च वपुर्वयश्च ।

1 A ०लापी । ०रूपवपु० ।

तेन पाञ्चालिकारूपं निर्मितं मामकेन च ।
पश्चाद्यन्यनुमानेन तद्रूपं नास्ति कुत्रचित् ॥९१॥
पाञ्चालिकाः किल वृत्तान्तं श्रुत्वा भूधरनन्दनः[1] ।
मूर्च्छामवाप्य तत्कालं पपात पृथिवीतले ॥९२॥
शीतोपचारतः सावधाने भूधरनन्दने[1] ।
रत्नसारः स दुःखात्मा पुनः पप्रच्छ तं मुनिम् ॥९३॥
भगवन् मत्सखा चासौ पाञ्चालीरूपदर्शनात् ।
मूर्च्छया किं पपातेति सन्देहो विद्यते मम ॥९४॥
सत्कृपालो कृपां कृत्वा केवलज्ञानभास्कर ।
सन्देहं मम चित्तस्य निरारम्भ निराकुरु ॥९५॥
ततोऽवोचन्मुनिस्वामी सुधामधुरया गिरा ।
शृणु वत्स यथातथ्यं वृत्तान्तं सुहृदस्तव ॥९६॥
तथास्मिन् भरते क्षेत्रे देशे द्रविडनामनि ।
चम्पापुर्याः समासन्नं चम्पकाभिधकाननम् ॥९७॥
चम्पकाशोकपुन्नागनारङ्गागुरुचन्दनैः ।
माकन्दकदलीनालिकेरराजादनैर्युतम् ॥९८॥
जम्बुजम्बीरखर्जूरबीजपूरद्रुमाञ्चितम् ।
सालतालतमालागनक्तमालतरुश्रितम् ॥९९॥

1 Z भूधरन० ।

स्नेहार्द्रमान्विता हंसी पुपोष प्रतिवासरम् ॥१०९॥
पूर्वकर्मविपाकेन वंशजालनिघर्षणात् ।
दावानलो ज्वलद्ज्वालाकरालः काननेऽभवत् ॥११०॥
तत्प्रतापाकुलो हंसो हंसीं प्रत्याह सत्वरम् ।
बालरक्षामहं कुर्वे व्रज त्वं जलहेतवे ॥१११॥
हंसमाह ततो हंसी गच्छ त्वं वारिहेतवे ।
अपत्यपालने माता समर्था न पिता क्वचित् ॥११२॥
स्थिता हंसी गतो हंसः स्नेहाकुलितमानसः ।
सरो गत्वा जलं लात्वा यावदायाति वेगतः ॥११३॥
दवतापाकुला हंसी मनस्येवं व्यचिन्तयत् ।
निःस्नेहः कातरो हंसो मुक्त्वा मां स गतः क्वचित् ॥११४॥
तन्नूनं पुरुषाः सर्वे निर्लज्जा निर्दयाशयाः ।
पापिष्ठा मुग्धमेतेषां न कदापि विलोक्यते ॥११५॥
ज्वलद्दावानले दग्धापत्यपालनतत्परा ।
दानानुमोदनापुण्यात् सम्प्राप्ता मानुषं भवम् ॥११६॥
अथ रत्नपुरद्रङ्गे राज्ञः पद्मरथस्य च ।
पद्मश्रीकुक्षिसम्भूता जाता पद्मावती सुता ॥११७॥
जलमादाय हंसोऽथ गतो न्यग्रोधपादपे ।
हंसीं तावन्मृतां दृष्ट्वा बालकोपरिसंस्थिताम् ॥११८॥

सन्तापमतुलं मातृपित्रोश्च कुर्वतन्त्वहम् ॥१२८॥
यदा प्राग्भवमालिख्य पटे त्वं दर्शयिष्यसि ।
लब्ध्वा जातिस्मृतिं त्वां तु परिणेष्यति सा तदा ॥१२९॥
एवंविधञ्च वृत्तान्तं श्रुत्वा कर्णामृतोपमम् ।
हृष्टचित्तौ मुनिं नत्वा यथागतमगादिमौ ॥१३०॥
कुमारो मन्त्रिपुत्रं तं बभाषे मित्रवत्सल ।
कथं पद्मावती कन्या परिणेया मयाधुना ॥१३१॥
रत्नसारस्ततोऽवोचत् कुमार ! शृणु मद्वचः ।
गत्वा रत्नपुरद्रङ्गे कुरु कार्यं यथोचितम् ॥१३२॥
चेतसीति विनिश्चित्य प्रस्थितौ तत्पुरं प्रति ।
अनेकाश्चर्यसम्पूर्णां पश्यन्तौ पथि भूमिकाम् ॥१३३॥
कियद्भिर्वासरैस्तौ च प्राप्तौ रत्नपुरान्तिके ।
पश्यन्तौ नगरोद्यानं तरुराजिविराजितम् ॥१३४॥
वापीकूपतडागानि प्रपादेवकुलानि च ।
क्रमादालोकयन्तौ तौ प्राप्तौ गोपुरसन्निधौ ॥१३५॥
धनञ्जयस्य तत्रास्ति यक्षस्यायतनं वरम् ।
गत्वा तत्कोणके सुप्तौ मन्त्रिभूराजनन्दनौ ॥१३६॥
रात्रेः कृष्णचतुर्दश्या स्मशाने प्रहरद्वये ।
मिलिता भूतवेतालराक्षसाः क्षिप्रगद्दपः ॥१३७॥

अद्य मे सफलं जन्म सफलं मेऽद्य जीवितम् ।
अद्य मे सफला यात्रा यज्जातं तव दर्शनम् ॥१४७॥
विनयावर्जितो यक्षो हृष्टोवोचदिदं वचः ।
कुमार मत्प्रसादेन संग्रामे विजयोस्तु ते ॥१४८॥
राजराजं मुदा नत्वा वरं लब्ध्वा वराशयः ।
चित्रसेनकुमारोथ समागान्मित्रसन्निधौ ॥१४९॥
वीरसेनसुतः सारत्नसारसुहृत्पुरः ।
वरलब्ध्यादिकं सर्वं वृत्तान्तञ्च न्यवेदयत् ॥१५०॥
पूर्णा यक्षपतेर्यात्रा विभाता च विभावरी ।
कुमारो मन्त्रिपुत्रश्च प्रापतुस्तौ चतुष्पथे ॥१५१॥
तस्मिन्नवसरे तत्र नृपः पद्मरथाभिधः ।
पुत्रीविवाहमुद्दिश्य घोषणामित्यकारयत् ॥१५२॥
यः कोपि पुरुषद्वेषं सुतायाः स्फेटयेन्नरः ।
अर्धराज्यं सुतां तस्मै निःसन्देहं ददाम्यहम् ॥१५३॥
आकर्ण्य घोषणामेवं हर्षपूरितमानसः ।
रत्नसारसुतं दृष्ट्वा कुमार इदमब्रवीत् ॥१५४॥
वाञ्छितार्था हि सिध्यन्ति प्रायः पुण्योदये नृणाम् ।
मित्र साहाय्यमेतस्मै तत्सुपर्णस्य गौरवम् ॥१५५॥
एवमुक्त्वा कुमारेण स्मृत्वा तद्यानिनो वचः ।

तावद्दानलकर्मयुक्ता दग्धा हंसी दवाग्निना[1] ॥१३
दृष्ट्वा दवाग्निना[1] दग्धां प्रियां वार्त्तावशिष्यताम् ।
दुःखपूराकुलो हंसो हृदयस्फोटतो मृतः ॥१३
एवं चित्रपटं दृष्ट्वा जातजातिस्मृतिस्मृतिः ।
मूर्च्छयाकुलचित्ता सा पतिता पृथिवीतले ॥१३
शीतोपचारतः सुस्थीभूता चिन्तयतीति सा ।
मद्वियोगातुरस्त्वान्तो हा हा हंसो मृतः किमु ॥१३
पुरुषेषु मुधा द्वेषः प्रचक्रे मूढया मया ।
एष चित्रधरो धीरो जीवो हंसस्य नान्यथा ॥१४
सखीभिः सार्द्धमित्येतां वार्त्तां यावत्करोत्यसौ ।
कुत्रापि कुमरस्तावद् गतो मित्रसमन्वितः ॥१४
क्षणान्तरं कुमारी तं यावत् पश्यति नाग्रतः ।
नरश्चित्रधरं तावत्तद्वियोगाद् रुरोद सा ॥१४
क्व गतश्चित्तचौरोसौ समर्पित्वा च मानसे ।
धूर्त्तेन धूर्तिता चाहं हा सखि त्वं तमानय ॥१४
*वसिऊण मुज्झ हियए जीवं गहिऊण कत्थ चलिओ
सहवासपरविडंबग गंगंमि गओ न मुज्झहसि ॥१
एवञ्च विलपन्ती सा भर्तुर्दुःखेन दुःखिता ।

1 Z दावा० ।　2 A adds यतः before verse

तावद्दावानलसंयुक्ता दग्धा हंसी दवाग्निना[1] ॥१६५॥
दृष्ट्वा दवाग्निना[1] दग्धां प्रियां वालोपरिस्थिताम् ।
दुःखपूराकुलो हंसो हृदयस्फोटतो मृतः ॥१६६॥
एवं चित्रपटं दृष्ट्वा जातजातिस्मृतिस्मृतिः ।
मूर्च्छयाकुलचित्ता सा पतिता पृथिवीतले ॥१६७॥
शीतोपचारतः सुस्थीभूता चिन्तयतीति सा ।
मद्वियोगातुरस्त्वान्तो हा हा हंसो मृतः किमु ॥१६८॥
पुरुषेषु मुधा द्वेषः प्रचक्रे मूढया मया ।
एष चित्रकरो धीरो जीवो हंसस्य नान्यथा ॥१६९॥
सखीभिः सार्द्धमित्येतां वार्तां यावत्करोत्यसौ ।
कुत्रापि कुमरस्तावद् गतो मित्रसमन्वितः ॥१७०॥
क्षणान्तरे कुमारी तं यावत् पश्यति नाग्रतः ।
नरश्चित्रधरं तावत्तद्वियोगाद् रुरोद सा ॥१७१॥
क्व गतश्चित्तचौरोऽसौ ममापि त्वा च मानसं ।
धूर्तेन धूर्तिना याद हा सखि त्वं समानय ॥१७२॥
[2]वमिऊण मुज्झ हियए जीवं गहिऊण कत्थ चलिओ सि ।
सहवासघरविहंगम गंगंमि गओ न मुज्झहमि ॥१७३॥
एवं विलपन्ती सा भर्तुर्दुःखेन दुःखिता ।

1 Z दवा० । 2 A adds यतः before verse 173.

जहाम परिपन्मर्ता दत्तनाला परम्परम् ।
लज्जाधोवदनो राजा सिंहासनमुपाययौ ॥२०२॥
फणाटिश: समुत्थाय कृत्वा भुजपराक्रमम् ।
यावद् गृह्णाति कोदण्डं कन्यावरणलम्पटः ॥२०३॥
तावत्कुलफणाटोपान् दृष्ट्वा सर्पान् भयार्दितः ।
स व्यलोकि सभालोकैः सतालं[1] हसितश्च तैः ॥२०४॥
काश्मीराधिपतिर्वीरो[2]ऽभिमान्यतुलविक्रमः ।
यावद् व्रजेद्धनुःपार्श्वे कनीरूपचमत्कृतः ॥२०५॥
पीडितः पीडया तावत् पतितः पृथिवीतले ।
हसितः पर्षदालोकैर्लज्जितः स्वासने गतः ॥२०६॥
एवमङ्गाधिपो भूपो यावद् गच्छति चाग्रतः ।
देवताधिष्ठितं तावद् दृष्ट्वा ज्वालाकुलं धनुः ॥२०७॥
भीतः सकललोकानां हास्यकोलाहलाकुलः[3] ।
त्रपानतमुखाम्भोजो निविष्टश्च निजासने ॥२०८॥
ततः पद्मरथो राजा चिन्तयामास चेतसि ।
अप्राप्तवाञ्छिता पुत्री कं वरं परिणेष्यति ॥२०९॥
कन्याप्यचिन्तयच्चित्ते नागतः प्राणवल्लभः ।
नूनं स्वयम्वराचारो जातो व्यर्थो ह्यभाग्यतः ॥२१०॥

1 Z सताल: । 2 A ०राभि०, Z ०रा: भि० । 3 Z ०कुलं ।

आरोपितं धनुर्दृष्ट्वा कुमार्या कुमरस्य च ।
वरमाला गले क्षिप्ता परमानन्दनन्दनः ।२१
अज्ञातस्य गले पुंसो दृष्ट्वा मालां प्रलम्बिताम् ।
रुष्टाः सर्वेऽपि भूपालाः सायुधाः समुपस्थिताः ॥२२
अजानन्त्या कुमार्यासौ वृतस्तत्किं सहामहे ।
नीचात्मानं निहत्यैनं ग्रहीष्यामो वयं कनीम् ॥२२१
उच्चरेवं ब्रुवाणास्ते श्मश्रुन्यस्तलसत्कराः ।
कठोरकवचव्रातपरित्रातवपुर्लताः ॥२२२॥
तुरङ्गमगताः केचित् केचिद्दन्तावलस्थिताः ।
रथाङ्गसंस्थिताः केचित् सङ्ग्रामाय दुढौकिरे ॥२२३॥
धनञ्जयाभिधं यक्षं चिन्तयित्वा स्वचेतसि ।
सारोपमः कुमारोऽपि रणायाभिमुखः स्थितः ॥२२४॥
सङ्ग्रामे दारुणे जाते कुमारेण समन्ततः ।
एकेनापि जिताः सर्वे मृगेशेन मृगा यथा ॥२२५॥
राजा पद्मरथो यावन्निवारयति भूपतीन् ।
अकस्मादाह भट्टश्च कुमारविरुदावलीः ॥२२६॥
श्रीवसन्तपुराधीशवीरसेननृपाङ्गजः ।
कुमारश्चित्रसेनोऽसौ चिरञ्जयतु भूतले ॥२२७॥
इति कर्णामृतं वाक्यं श्रुत्वा पद्मरथोऽब्रवीत् ।

अधमा मातुलैः ख्याताः श्वशुरैश्चाधमाधमाः ॥२३७॥
रत्नमालस्ततो गत्वा राज्ञो विज्ञप्तिका व्यधात् ।
यदाज्ञापयति स्वामी गम्यते स्वगृहं प्रति ॥२३८॥
निर्मिते दर्शने देव मातृपित्रोर्वियोगिनोः ।
वासरा बहवो जाताः प्रसद्याज्ञां प्रयच्छ तत् ॥२३९॥
अथ पद्मरथो राजा श्रुत्वा मन्त्र्युदितं वचः ।
स्वजामातृप्रयाणाय सामग्रीं कृतवांस्ततः ॥२४०॥
प्रयाणसमये पुत्रीं समारोप्य सुखासने ।
मातृपित्रादिको लोको दत्ते शिक्षामिमां वराम् ॥२४१॥
श्वश्रूश्वशुरशुश्रूषा[1] करणीया निरन्तरम् ।
भर्ता देव इवाराध्यः स्त्रीणां भर्ता हि देवता ॥२४२॥
दत्त्वा शिक्षामिमां पुत्रीं मिलित्वा स्वजनैः समम् ।
कुमारश्चालितो राज्ञा सुतासैन्यसमन्वितः ॥२४३॥
अनेकनगरग्रामान् समुल्लङ्घ्य कियद्दिनैः ।
पश्यन् कुतूहलं मार्गे वने प्राप्तो मनोरमे ॥२४४॥
न्यग्रोधपादपस्तत्र काननेऽस्ति मनोरमः ।
महाशाखाप्रशाखाभिः पत्रराजिविराजितः ॥२४५॥
अथ तस्य तरोः शीतच्छायायां सैनिकाः स्थिताः ।

1 Z °शुश्रूषाः ।

कुमारः परमानन्दान्ननाम जनकक्रमौ ॥२७३
पृष्ठा च कृत्रिमप्रेम्णा सुतस्य कुशलादिकम् ।
पुत्राधिरोपणार्थञ्च ददौ दुष्टतुरङ्गमम् ॥२७४
चातुर्यान्मन्त्रिपुत्रेण सदृशोन्यस्तुरङ्गमः[1] ।
सञ्चारितश्च[2] तत्कालं न ज्ञातं केनचित् पुनः ॥२७५॥
वाद्यमानेषु वाद्येषु वर्द्धापनपुरस्सरम् ।
जयमुच्चरत्सु भट्टेषु गीतगानमनोरमम् ॥२७६॥
यावत् प्रतोलीमायातः महेन महताथ सः ।
तावदागत्य मित्रेण तुरङ्गो वदने हतः ॥२७७॥
पश्चात्पादैर्मनागेष चचाल वसुधातले ।
प्रतोली सहसा तावत् पतिता सा जनोपरि ॥२७८॥
लोके हाहारवो जातो विलक्षोभून्महीपतिः ।
कुमारो मन्त्रिपुत्रेण रक्षितो मृत्युसङ्कटात् ॥२७९॥
अथ विस्मयचित्तोसौ वीरसेननरेश्वरः ।
आनयन्नन्दनं गेहे प्रीतस्तद्विनयादिना ॥२८०॥
कुमारश्चित्रसेनाख्यः सप्रासः सदने निजे ।
उपमातुः पदद्वन्द्वं ननाम प्रीतमानसः ॥२८१॥
मातस्ते कुशलं देहे पुत्रे च कुशलं तव ।

1 A तत्समोऽन्य०; Z ०न्यतु० । 2 A संचारि[त]श्च ।

कुमारः पद्मानन्दाश्रनाम जनकक्रमौ ॥२७३॥
पृष्टा च कृत्रिमप्रेम्णा सुतस्य कुशलादिकम् ।
पुत्राविशेषणार्थं च ददौ दुस्तुरङ्गमम् ॥२७४॥
चातुर्यान्मन्त्रिपुत्रेण मद्गोऽन्यस्तुरङ्गमः[1] ।
सन्नाहितश्च[2] तत्कालं न ज्ञातं केनचित् पुनः ॥२७५॥
वाद्यमानेषु वाद्येषु वन्दीजनपुरस्सरम् ।
जयमुच्चरत्सु भट्टेषु गीतगानमनोरमम् ॥२७६॥
यावत् प्रतोलीमायातः सहेन महताथ सः ।
तावदागत्य मित्रेण तुरङ्गो वदने हतः ॥२७७॥
पश्चात्पादैर्मनागेव चचाल वसुधातले ।
प्रतोली सहसा तावत् पतिता सा जनोपरि ॥२७८॥
लोके हाहारवो जातो विलक्षोऽभून्महीपतिः ।
कुमारो मन्त्रिपुत्रेण रक्षितो मृत्युसङ्कटात् ॥२७९॥
अथ विस्मयचित्तोऽसौ वीरसेननरेश्वरः ।
आनयन्नन्दनं गेहे प्रीतस्तद्विनयादिना ॥२८०॥
कुमारश्चित्रसेनाख्यः संप्राप्तः सदने निजे ।
उपमातुः पदद्वन्द्वं ननाम प्रीतमानसः ॥२८१॥
मातस्ते कुशलं देहे पुत्रे च कुशलं तव ।

1 A तत्समोऽन्य०; Z ०न्यतु० । 2 A संनाहि[त]श्च ।

भाजने वीरसेनस्य मुक्ताः सुन्दरमोदकाः ॥२६१॥
कुमारे सह मित्रेणोपविष्टेऽस्यैकभाजने ।
कुमारभाजने मुक्तौ मोदकौ तु तया पुनः ॥२६२॥
मोदकौ दृष्टमात्रौ तु हस्तलाघवविद्यया ।
गृहीतौ मन्त्रिपुत्रेण परौ मुक्तौ स्वशक्तितः ॥२६३॥
मोदकानन्तरं शालिमुद्गदालिमनोहरम् ।
सघरकघृतसंयुक्तं स्फुरद्दध्यादिगोरसम् ॥२६४॥
जनकेन समं भुक्त्वा शुचीभूय समुत्थितः ।
चित्रसेनकुमारोऽसौ मानसे मुमुदे भृशम् ॥२६५॥
ततश्च तिलकं कृत्वा दत्त्वा ताम्बूलमुत्तमम् ।
परिधाप्याम्बरालङ्कारादिकं प्रेषितौ गृहे ॥२६६॥
पद्मावती स्नुषा स्फूर्जदलङ्काराम्बरादिना ।
श्वश्रूसन्मानिता कामं समायाता निजे गृहे ॥२६७॥
दैवानुकूल्यतः पुंसामथवा पुण्ययोगतः ।
सुधायते विषं सर्पः पुष्पमालायते रयात् ॥२६८॥
यद्यप्यस्ति धराधीशो विमलाविप्रतारितः ।
तथापि चित्रसेने च वात्सल्यप्रेमतत्परः ॥२६९॥
कियत्यपि दिने राजाचिन्तयन्नक्रमञ्जसा ।
सद्गर्भे मारणोपायमचिन्तयमहं हहा ॥३००॥

सम्पत्तौ नियमः शक्तौ सहनं यौवने व्रतम् ।
दारिद्र्ये दानमत्यल्पं महालाभाय जायते ॥३१०॥
मायं व परकलत्तं जो मन्नइ कंचणं कयारसमं ।
जीवेसु य कुणइ दयं सो पुरिसो जंगमं तित्थं ॥३११॥
उपदेशमिति श्रुत्वा राजा राज्यधनादिषु ।
रागं मुमोच वैराग्याज्जलात् कौसुम्भवस्त्रवत् ॥३१२॥
वीरसेनो गृहे गत्वा पृष्ट्वामात्यं शुभे दिने ।
चित्रसेनाभिधं पुत्रं निजराज्ये[1] न्यवेशयत् ॥३१३॥
शृण्वन्तु भद्रा भूपाः सर्वे मन्त्रीश्वरास्तथा ।
स्थापितोऽस्ति सुतो राज्ये माननीयो हि मन्मम. ॥३१४॥
त्यक्तमोहस्ततो राजा मुत्कलापयति प्रियाम् ।
मत्यर्थितया त्वया स्थेयं दीक्षायां वयमुत्सुकाः ॥३१५॥
इति राज्ञो वचः श्रुत्वा प्रियाप्येनं व्यजिज्ञपत् ।
त्वां विना प्राणनाथाहं कथं प्राणान् धराम्यमून् ॥३१६॥
शृङ्गारः सुन्दरस्तावत् तावद्राज्यं सुखप्रदम् ।
भोगा भोगा वरास्तावद् यावद् भर्ता हि सन्निधौ ॥३१७॥
वीरसेनस्ततो राज्ञीं नावकीन सुतोऽप्ययम् ।
पाल्यमानस्त्वयात्यन्तं भविष्यति सुखप्रदः ॥३१८॥

1 A निजे ।

सर्वपापहरं[1] सम्पत्करं दुःखविदारकम् ॥३२८॥
इति मन्त्रिवचः श्रुत्वा पुण्यप्रवणमानसः ।
जीर्णोद्धारान् विनिर्माति दीनोद्धरणकर्मठः ॥३२९॥
अमारिपटहोद्घोषं स्वदेशेकारयन्नृपः ।
पोषं साधर्मिकाणाञ्च जिनार्चां कुरुते सदा ॥३३०॥
एवं विधम्भराधीशः प्रियया प्रिययान्वितः ।
रत्नसारमतः सारं पुण्यं पुष्णाति नित्यशः ॥३३१॥
आसने गमने पाने भोजने जिनपूजने ।
शयनेपि ममासन्नास्तिष्ठन्त्येते त्रयोपि हि ॥३३२॥
करवालस्फुरत्पाणिः[2] स्वामिभक्तिपरायणः ।
रत्नसारो महामात्यो नित्यं प्राहरिकोभवत् ॥३३३॥
तेषां श्रेयांसि भूयांसि प्रमोदात् कुर्वतां सताम् ।
भुञ्जानानां वरान् भोगान् गते काले कियत्यपि ॥३३४॥
अथान्येद्युर्विभावर्यां सनिद्रं सुप्तयोस्तयोः ।
श्यामलः पन्नगोदर्शि पल्यङ्कोपरि मन्त्रिणा ॥३३५॥
यथोक्तं वचनं स्मृत्वा खड्गमादाय वेगतः ।
पातितस्तेन घातेन भूमौ घोरो भुजङ्गमः ॥३३६॥
राज्या महाप्रदेशे च पतितं सर्पशोणितम् ।

1 Z सर्व । 2 Z ०स्फुरत्पाणिस्वामि० ।

एतद्वचनमाकर्ण्य स्वमात: कलानिधिः ।
मातमत्र ममालम्ब्य यमार्य यत्रमाचितम् ॥३३८॥
परिणीय प्रियामितामागच्छन्नीत्र वर्त्मनि ।
स्थिता वटतरोर्मूले जानन्ति स्वामिन: स्वयम् ॥३३९॥
पुरा दुष्टतुरङ्गेन्याबलिका विनिवारिता ।
न ज्ञाता स्वामिनान्येन मानवेनापि केनचित् ॥३४०॥
कथितं वचनं यावद् भूपतेस्तेन मन्त्रिणा ।
मज्जातो जानुमात्रस्तु मयी मन्त्री दृषन्मयः ॥३४१॥
चित्रसेनावनीशेनाग्रतो जल्पति भाषितः ।
मन्त्रिराज: समाचष्ट द्वितीयावलिकामपि ॥३४०॥
त्वयि प्रतोलीमायाति यावदसौ हतो मुखे ।
पातितश्च ययौ पश्चात् प्रतोली तावदापतत् ॥३४१॥
तद्वच:कथनाज्जातः कटी यावद् दृषन्मयः ।
पनर्भूमिभुजाभाणि जातं किं तु तदग्रत: ॥३४२॥
... राजन् सनन्धा ते मोदको परिवेषितौ ।
... ... मुक्तौ मयाज्ञापि न तत्त्वया ॥३४३॥
तृतीयावलिकावादि यावन्मित्रेण रंहसा ।
... ... कण्ठं यावत्स मन्त्रिराट् ॥३४४॥
... ज्ञात्वा पुनः पृष्टो महीभुजा ।

महायास्तादृशा ज्ञया यादृशी भवितव्यता ॥३६४॥
मित्रं[1] विना वृथा राज्यं वृथा देशो वृथा सुखम् ।
वृथा कोशो वृथा सैन्यं किं पुनर्जीवितं वृथा ॥३६५॥
तद्वियोगातुरो नूनं प्राणत्यागं करोम्यहम् ।
इष्टबन्धुवियुक्तानां नान्यद् दुःखनिवारणम् ॥३६६॥
विचिन्त्येति निजे चित्ते चित्रसेनो नराधिपः ।
मरणाय समुत्तस्थौ यावच्चिन्ताभराकुलः ॥३६७॥
ज्ञात्वा तावदभिप्रायं चित्ते राज्ञ्यत्यचिन्तयत् ।
असमञ्जसमुत्पन्नं राज्यक्षयनिबन्धनम् ॥३६८॥
आत्महानिश्च सर्वेषु लोकेषु वचनीयता ।
येन केनाप्युपायेन क्रियते काललङ्घनम् ॥३६९॥
राज्ञी हृदि विमृश्येति बभाषे भूपतिं प्रति ।
नाथ कातरता त्याज्यालम्बनीया हि धीरता ॥३७०॥
प्रिय दुःखे समुत्पन्ने मृत्युमिच्छन्ति कातराः ।
विवेकिनः पुनर्धीराः पुण्यं कुर्वन्ति भूरिशः ॥३७१॥
वल्लभैक उपायोऽस्ति करोषि मद्वचो यदि ।
दातव्यं दानशालायामर्थिनां दानमीहितम् ॥३७२॥
तेन लुब्धाः समेष्यन्ति दशदेशान्तरस्थिताः ।

1 Z मंत्रि ।

सहायास्तादृशा ज्ञेया यादृशी भवितव्यता ॥३६४॥
मित्रं[1] विना वृथा राज्यं वृथा देशा वृथा सुखम् ।
वृथा कोशो वृथा सैन्यं किं पुनर्जीवितं वृथा ॥३६५॥
तद्वियोगातुरो नूनं प्राणत्यागं करोम्यहम् ।
इष्टबन्धुवियुक्तानां नान्यद् दुःखनिवारणम् ॥३६६॥
विचिन्त्येति निजे चित्ते चित्रसेनो नराधिपः
मरणाय समुत्तस्थौ यावच्चिन्ताभराकुलः ॥३६७॥
ज्ञात्वा तावदभिप्रायं चित्ते राज्ञीत्यचिन्तयत् ।
असमञ्जसमुत्पन्नं राज्यक्षयनिबन्धनम् ॥३६८॥
आत्महानिश्च सर्वेषु लोकेषु वचनीयता ।
येन केनाप्युपायेन क्रियते काललङ्घनम् ॥३६९॥
राज्ञी हृदि विमृश्येति बभाषे भूपतिं प्रति ।
नाथ कातरता त्याज्यालम्बनीया हि धीरता । ३७०॥
प्रिय दुःखे समुत्पन्ने मृत्युमिच्छन्ति कातराः
विवेकिनः पुनर्धीराः प्रयत्नं कुर्वन्ति भूमिपः ॥३७१॥
वल्लभैक उपायोऽस्ति करोमि मद्वचो यदि ।
दातव्यं दानशालायामर्थिनां दानमीहितम् ॥३७२॥
तेन लुब्धाः समेष्यन्ति दशदेशान्तरस्थिताः ।

1 Z मंत्रि ।

राज्यभारं समारोप्य प्रयाणप्रगुणोऽभवत् ॥३८२॥
मुक्त्वाप्य प्रियां स्वीयां खड्गमादाय निर्भयः¹ ।
चित्रसेननरवीरश्चलितः शुभवासरे ॥३८३॥
कियद्भिर्वासरैर्भूमिप्रभुः प्राप्य वटद्रुमम् ।
मित्रचिन्तातुरस्वान्तः सुप्तस्तत्र तरोस्तले ॥३८४॥
मित्रदुःखाकुलः कामं मौनः स्वांके इवांदके ।
पक्षेशयपक्षिणीभ्यां स सुप्तस्तत्र विलोकितः ॥३८५॥
पक्षिणी कथयामास कृपावासितमानसा ।
स्वामिन्नेष पुमान् कोऽसौ केन दुःखेन दुःखितः ।३८६॥
पक्षीवोचत् प्रिये मर्त्यमेनं जानामि नो किमु ।
सकलत्रः समित्रोऽसौ सर्वत्रोत्र स्थितः पुरा ॥३८७॥
एतद्वचनमाकर्ण्य परदुःखेन दुःखिता ।
पप्रच्छ पक्षिणी पक्षं दुःखितोऽसौ कथं विभो ॥३८८॥
पक्षीवादीन्न कुमारोऽसौ गुणानामेकमन्दिरम् ।
इष्टमित्रवियोगार्तो भ्रमत्येको धरातले ॥३८९॥
पक्षिणी प्राह हे स्वामिन् वियुक्तोऽसौ कथं ततः ।
समापि पक्षगतोऽपि भद्रे सर्वं कारणं शृणु ॥३९०॥
नगराग्रे वन्मया पूर्वमराध्यायागमुद्यम ।

१ निर्भय।



कियद्भिर्दिवसैः प्राप वसन्तपुरपत्तनम् ॥४००॥
हर्षिताश्च प्रजाः सर्वा भूमिवल्लभदर्शनात् ।
पद्मावतीं प्रियां दृष्ट्वा जाता प्रेमपरायणा ॥४०१॥
आसन्नप्रसवां राज्ञीं तस्मिन्नवसरे नृपः ।
समालोक्य शुभं प्राप चित्रसेननरेश्वरः ॥४०२॥
वाञ्छितार्थाः सिद्धा मे नूनं पुण्यप्रभावतः ।
इति ध्यात्वा निजं राज्यं पालयामास भूपतिः ॥४०३॥
चित्रसेननराधीशः परोपकृतिकर्मठः ।
धर्मध्यानमनाः कामं गमयामास वासरान् ॥४०४॥
शुभे दिने शुभे लग्ने शुभस्थानगतग्रहे ।
मुदा पद्मावती राज्ञी सुतरत्नमजीजनत् ॥४०५॥
महानन्दान्महीपालः पुत्रजन्ममहोत्सवे ।
पूजां सर्वत्र चैत्येषु चकार दिवसाष्टकम् ॥४०६॥
अमारिपटहोद्घोषं पौरं सर्वजनस्य च ।
दीनोद्धारादिकं पुण्यं कारयामास भूपतिः ॥४०७॥
इत्युत्सवक्रमाज्जातेष्वेकादशदिनेष्वथ ।
भूपतिर्बहुमानेनाभोजयत् स्वजनान् बहून् ॥४०८॥
भोजनानन्तरं सर्वे मिलिता राजमन्दिरे ।
सन्मानदानवस्त्राद्यै नामस्थापनसत्क्षणे ॥४०९॥

राज्ञोदरे सम्पूर्णे पुत्रो जातः पुण्यप्रभावतः ।
ततस्तद्गुणमानेन धर्मसेनाभिधाऽस्य च ॥४१०॥
तैस्तैः स्वजनैः सार्द्धं पद्मावत्या समन्वितः ।
शाश्वतेषु चैत्येषु दानशालीं गतो नृपः ॥४११॥
रत्नसारं समुत्पाद्य स्मृत्वा यथार्थां हृदि ।
यथोक्तविधिना तस्य स्नानपूजादिकं व्यधात् ॥४१२॥
ततः पद्मावती राज्ञी निजोत्सङ्गस्थिताङ्गजा ।
परमेष्ठ्यभिधं मन्त्रं संस्मृत्येति वचोऽब्रवीत् ॥४१३॥
शृण्वन्तु लोकपाला भोः सूर्यचन्द्रग्रहादयः ।
क्षेत्रपालाश्च वेतालाः सर्वे वैमानिकास्तथा ॥४१४॥
मनसा वपुषा वाचा शीलं चेन्मेऽस्ति निर्मलम् ।
तदा हि मत्करस्पर्शात् सज्जीभवतु मत्सुतः ॥४१५॥
इत्युक्त्वा स्वकरस्पृष्टमात्रेणोत्पन्नचेतनः ।
तत्क्षणादुपविष्टोऽसौ यथा सुप्तोत्थितो नरः ॥४१६॥
चित्रसेनस्ततो राजा रत्नसारसमन्वितः ।
स्वराज्यं पालयामास धर्मकर्मपरायणः ॥४१७॥
मन्त्रिपद्मावतीपुत्राद्यैस्तत्र नरनायकः ।
ज्ञात्वा पुण्यफलं साक्षात् विशेषाद्धर्मतत्परः ॥४१८॥
शिष्टानां पालने धीमानशिष्टानामपालने ।

कीर्ति विस्तारयामास दानशीलादिपुण्यतः ॥४१९॥
अन्येद्युश्च सभासीनं मन्त्रिसामन्तशोभितम् ।
नरः कोऽपि समागत्य विज्ञापयति भूपतिम् ॥४२०॥
देव सिंहपुरस्वामी वर्तते सिंहशेखरः ।
गर्विष्ठो भूमिमन्येन भाग्यमविनाशकृत् ॥४२१॥
स्थित्वा मार्गविषमे मुष्णाति पथिकान् बहून् ।
न सेवां कुरुते दण्डं न ददाति कदाप्यसौ ॥४२२॥
सापराधमिति श्रुत्वा भूपो दूतमुखात्ततः ।
दुन्दुभिं दापयामास कोपाटोपारुणेक्षणः ॥४२३॥
समर्प्य कवचानेकशस्त्रालीतुरगादिकम् ।
सारसत्कारतः सज्जीचकार सुभटान् नृपः ॥४२४॥
चतुरङ्गचमूयुक्तश्चित्रसेननरेश्वरः ।
वाद्यमानस्फुरद्वाद्यश्चचाल स्वपुराततः ॥४२५॥
अतुच्छमत्सराक्रान्तः कियद्भिर्वासरैस्ततः ।
भूपतिर्दण्डकारण्ये सम्प्राप भयभीषणे ॥४२६॥
निशीथसमये जाते सुप्तेषु सैनिकेष्वथ ।
अकस्मात्क्रन्दनारावं श्रुत्वा राजा व्यचिन्तयत् ॥४२७॥
अस्यां निर्मानुषाटव्यां श्रूयते क्रन्दनं किमु ।
विमृश्येति निजे चित्ते खड्गपाणिर्नृपोऽचलत् ॥४

आक्रन्दनानुसारेण गतो पादपिकपरभुवम् ।
नानातरोरधोभागेपश्यत् कमपि पूरुषम्[1] ॥४२९॥
बद्धं निगडबन्धेन कीलितं लोहकीलकैः ।
दिव्यरूपधरं दिव्यवेषालङ्कारसुन्दरम् ॥४३०॥
चित्रसेननराधीशः पप्रच्छेति नरं प्रति ।
कस्त्वं कस्य सुतः कास्यावस्था ते कथमीदृशी ॥४३१॥
ततः स पुरुषः प्राह पीडया पीडितोपि सन् ।
ममाश्चर्यकरीं वार्तां शृणु वीरशिरोमणे ॥४३२॥
बन्धनाच्छोटय त्वं मां कीलकांश्च निराकुरु ।
कथयामि स्ववृत्तान्तं निःशल्यः सन् भवत्पुरः ॥४३३॥
तथा कृते नरः प्राह वैताढ्याभिधपर्वते ।
उत्तरश्रेणिशृङ्गारं नाम्ना हेमपुरं पुरम् ॥४३४॥
तत्रास्ति विश्वविख्यातो विद्याधरशिरोमणिः ।
दानादिगुणसम्पूर्णो राजा हेमरथाभिधः ॥४३५॥
तत्प्रिया हेममालास्ति हेममालेव निर्मला ।
तत्कुक्षिसम्भवो नाम्ना हेममालीत्ययं सुतः ॥४३६॥
हेमचूलाप्रियायुक्तः स्थितः सुन्दरमन्दिरे ।
सारसंसारसौख्यानि विलसामि यथ[illegible] ॥४३७॥

1 A पुरु० ।

अन्यदा सकलत्रस्य सस्नातः सुस्थितस्य मे ।
नन्दीश्वरस्य द्वीपतीर्थयात्रामनोरथः ॥४३८॥
मनोरमविमानस्थ. प्रियया प्रिययान्वितः ।
तीर्थानि प्रणमन् मार्गे यावदत्र समागतः ॥४३९॥
मत्पृष्ठतः समायातो मत्प्रियालुब्धमानसः ।
रत्नचूडाभिधो दुष्टविद्याधरभटैर्वृतः ॥४४०॥
निष्कृपः किल पापात्मा विधाय मम बन्धनम् ।
मद्वल्लभां समादाय जगाम निजधाम सः ॥४४१॥
हेममालिवचः श्रुत्वा उपकारपरात्मना ।
व्रणसंरोहिणीलेपात् सज्जाङ्गः सहसा कृतः ॥४४२॥
राज्ञश्चरणमानम्य हेममाली व्यजिज्ञपत् ।
मोचितोहं यथा देव तथा वालय मत्प्रियाम् ॥४४३॥
भूपस्तद्वचनं श्रुत्वा परोपकृतितत्परः ।
तेन सार्द्धं विमानस्थश्चचालाचलविक्रमः ॥४४४॥
भूपतिः कियतीं भूमिं यावद् गच्छति चाग्रतः ।
स्थितस्तरुतले तावद् दृष्टः पापमना रिपुः ॥४४५॥
पारदारिक पापात्मन् क गमिष्यसि साम्प्रतम् ।
चित्रसेननरेशेन इक्तिनश्चेति कम्पितः ॥४४६॥
आकस्मिकवचः श्रुत्वा सर्वे भीताः पलायिताः ।

एकाकी स स्थिरधीरः सङ्ग्रामाय समुद्यतः ॥४४७॥
क्रीडाग्रामकरे युद्धे सञ्जाते च परस्परम् ।
चित्रसेनधरेशेन निर्जितः पारदारिकः ॥४४८॥
स मृत्युभयभीतः सन् समादाय मुखे तृणम् ।
पतित्वा भूपतेः पादौ पुनरेवं व्यजिज्ञपत् ॥४४९॥
देव. काञ्चिपुरेशस्य रत्नचूडाभिधः सुतः ।
विद्यां साधयितुं शैले गतोऽहं गन्धमादने ॥४५०॥
विद्यायाः साधनं कृत्वा परिवारपरावृतः ।
पश्यन् विश्वम्भराश्चर्यमभ्रमं च यदृच्छया ॥४५१॥
हेममाली प्रियायुक्तो मिलितो मम सन्मुखम् ।
विलोक्य तद्वधूरूपं जातोऽहं कामपीडितः ॥४५२॥
मामन्धापयति मुक्त्वा विद्याधिष्ठायिका गता ।
ततो विगतविद्योऽहं जातो विह्वलमानसः ॥४५३॥
समीक्ष्य तदवस्थं मां हसितं मित्रमण्डलम् ।
विलोक्य कौतुकं काम हास्यं कस्य न जायते ॥४५४॥
अट्टहासमाकर्ण्य कुपितो हेममाल्यसौ ।
विरूपवचनैर्गालिं ददानो न निवर्तते ॥४५५॥
ततः कोपान्मया देव यन्त्रितः कीलितोऽप्यसौ ।
तत्कान्तां च समादाय स्थितोऽहं काननान्तरे ॥४५६॥

विनोदेन मया पृष्टा कासि त्वं कस्य वा सुता ।
ततः श्रुते समाचारे ज्ञातासौ गोत्रकन्यका ॥४५७॥
तावत्त्वदीयहक्काभिर्यस्याः कातरा मम ।
कांदिशीका[1] द्रुतं नष्टाः सिंहनादादिव द्विपाः ॥४५८॥
मया शीलव्रतं पूर्वं गृहीतं गुरुसन्निधौ ।
अन्यथा कामिनः केपि पृच्छन्ति किं कुलादिकम् ॥४५९॥
रत्नचूडवचः श्रुत्वा चित्रसेननराधिपः ।
प्रशंसां कुरुते तस्य वारं वारं गुणादरः ॥४६०॥
उपकारपरा धन्या दीनोद्धारपरास्तथा ।
परकार्यकरा धन्या धन्याः शीलधरा नराः ॥४६१॥
हेममाली नमस्कृत्य राज्ञश्चरणपङ्कजम् ।
इति विज्ञापयामास विनयानतमस्तकः ॥४६२॥
जीवदानं धराधीश न दत्तं मम केवलम् ।
कुलं हेमरथस्यापि ब्रुडदघाद्धृतं त्वया ॥४६३॥
सद्यः प्रसादमाधाय देव मामनृणीकुरु ।
रत्नद्वयञ्च मत्पार्श्वाद् गृहाणाश्रितवत्सल ॥४६४॥
अनेकतीर्थयात्रार्थं नराधीश नमस्तले ।
पल्यङ्केन यथाकामगामिना गम्यतेमितः ॥४६५॥

1 Z कादिशीका ।

त्रिगर्तानि मद्रराजन् [illegible] रणांगणः ।
नानागजतुरङ्गाणि [illegible] यदि [illegible] ॥१२५॥
इति दूतागतः श्रुत्वा कुपितो मद्रिनीपतिः ।
आरक्तौ भृकुटी कृत्वा [illegible] समागतः ॥१२६॥
[illegible] सैन्यं [illegible] चित्रसेन ।
चित्रसेनः समायातस्त्वद्वाञ्छितयोगरः ॥१२७॥
गत्वा दूतेन विज्ञप्तो रत्नशेखरभूपतिः ।
आगतश्चित्रसेनोऽसौ राजन् सर्वाभिर द्रुतम् ॥१२८॥
एतद्वचनमाकर्ण्य कोपप्रस्फुरिताधरः ।
चचाल सन्मुखं सद्यो रत्नशेखरभूमिपः ॥१
अन्योन्यमुभयोर्जाते सैन्ययोः किल सङ्गमे ।
योधा युद्धाङ्गणे योद्धुं सावधानाः स्थिताः पुनः
रथिका रथिभिः सार्द्धं गजस्थाश्च गजस्थितैः ।
हयस्था हयसंस्थैश्च चक्रुर्युद्धं परस्परम्
पत्रवाहप्रवाहेणाच्छादितं[1] [illegible] ॥१३०
किं श्रमाकुलचित्तानां [illegible]
यथा विन्ध्याद्रिमध्यस्था गजा [illegible]
उभयोः सैन्ययोस्तद्वत् सञ्जातं [illegible]

1 Z कंकपत्रप्रवा० ।

पश्यन् सद्ग्रामकौशलं चित्रसेननरेश्वरः ।
रत्नशेखरसैन्यस्य प्रशंसां कुरुतेतराम् ॥४८४॥
यदा सिंहपुरस्वामी सद्ग्रामात् निवर्तते ।
दण्डरत्नं तदा कोपादानीतं करगोचरे ॥४८५॥
परमेष्ठ्यभिधं मन्त्रं स्मृत्वा निजगुरुं पुनः ।
वामतो यत्प्रयोगेन दण्डरत्नं न नोदितम् ॥४८६॥
वैरिसेना ततः सर्वा पतिता भूमिमण्डले ।
एक एव स्थितस्तत्र रत्नशेखरभूपतिः ॥४८७॥
तुरङ्गमात् समुत्तीर्य विनयानतमस्तकः ।
ननाम भूपतेः पादौ न हि प्रीतिर्भयं विना ॥४८८॥
करौ च कुड्मलीकृत्य भूमिजानि व्यजिज्ञपत् ।
अपराधिषु यो दण्डस्तं दण्डं कुरु मे विभो ॥४८९॥
इति श्रुत्वा धराधीशेन कृपापूरितचेतसा ।
सुष्ठ्वा संस्थापितं दण्डं तेना गुप्तमवस्थिता ॥४९०॥
चित्रसेननरेशेन रत्नशेखरनामकः ।
गत्वा सिंहपुरद्रङ्गे स्थापितः कृतसेवकः ॥४९१॥
आज्ञायाः पालकं कृत्वा गृहीत्वा दण्डमङ्गणम् ।
अगाल्लाघवताधीशः ससैन्यः स्वपुरं प्रति ॥४[९२]
[illegible]मानस्फुरद्वाद्यस्तुरङ्गचमूवृतः

विज्ञापयति मद्वक्त्रान् मत्स्वामी रत्नशेखरः ।
नात्रागन्तव्यमुर्वीश स्वश्रेयो यदि वाञ्छसि ॥४७५॥
इति दूतवचः श्रुत्वा कुपितो मेदिनीपतिः ।
अवध्यो भूभुजां दूतो गच्छ गच्छ ममाग्रतः ॥४७६॥
भणनीयं स्वभूपाग्रे संनह्य त्वं स्थिरीभव ।
चित्रसेनः समायातस्त्वद्गर्वाग्निपयोधरः ॥४७७॥
गत्वा दूतेन विज्ञप्तो रत्नशेखरभूपतिः ।
आगतश्चित्रसेनोऽसौ राजन् सज्जीभव द्रुतम् ॥४७८॥
एतद्वचनमाकर्ण्य कोपप्रस्फुरिताधरः ।
चचाल सन्मुखं सद्यो रत्नशेखरभूमिपः ॥४७९॥
अन्योन्यमुभयोर्जाते सैन्ययोः किल सङ्गमे ।
योधा युद्धाङ्गणे योद्धुं सावधानाः स्थिताः पुनः ॥४८०॥
रथिका रथिभिः सार्द्धं गजस्थाश्च गजस्थितैः ।
हयस्था हयसंस्थैश्च चक्रुर्युद्धं परस्परम् ॥४८१॥
पत्रवाहप्रवाहेणाच्छादितं[1] गगनाङ्गणम् ।
क्व श्रमाकुलचित्तानां वीराणामातपच्छिदे ॥४८२॥
यथा विन्ध्याद्रिमध्यस्था गजा युध्यन्ति दुर्द्धराः ।
उभयोः सैन्ययोस्तद्वत् सञ्जातं समराङ्गणम् ॥४८३॥

1 Z कंकपत्रप्रवा० ।

पश्यन् सङ्ग्रामकौशल्य निजमनसि ...
रत्नशेखरसैन्यस्य प्रशमा ... ॥४८४॥
यदा सिंहपुरस्वामी सङ्ग्रामात् निवृत्त ।
दण्डरत्नं तदा क्षापादानीत ... ॥४८५॥
परमेष्ठ्याभिध मन्त्र स्मृत्वा निजगुरु ... ।
वामनो वसुधेशेन दण्डरत्न न ... ॥४८६॥
वैरिसेना ततः सर्वा पतिता भूमिमण्डले ।
एक एव स्थितस्तत्र रत्नशेखरभूपतिः ॥४८७॥
तुरङ्गमात् समुत्तीर्य विनयानतमस्तकः ।
ननाम भूपतेः पादौ न हि प्रीतिर्भयं विना ॥४८८॥
करौ च कुड्मलीकृत्य भूमिजानि ह्यजिज्ञपत् ।
अपराधिषु यो दण्डस्त दण्ड कुरु मे विभो ॥४८९॥
इति श्रुत्वा धरेशेन कृपापूरितचेतसा ।
सृष्ट्वा सञ्चारिते दण्डे सत्ता सुस्थाभवन्नृता ॥४९०॥
चित्रसेननरेशेन रत्नशेखरनामकः ।
गत्वा सिंहपुरद्रङ्गे स्थापितः कृतसेवक ॥४९१॥
आज्ञायाः पालकः कृत्वा गृहीत्वा दण्डमद्भुतम् ।
सञ्जातालबलापीशः ससैन्यः स्वपुरं प्रति ॥४९२॥
... नरपुरद्वायधुरङ्गचमूयुतः ।

आददानोतुलं दण्डं सीमस्थवसुधाभुजाम् ॥४९३॥
अनुक्रमेण सम्प्राप्तः पत्तनोपान्तकानने ।
मन्त्रिणा स्वमारेण श्रुतो राजा समागतः ॥४९४॥
भर्तुरागमनं श्रुत्वा पद्मावत्यपि हर्षतः[1] ।
उत्सवं कारयामास वसन्तपुरपत्तने ॥४९५॥
सन्मुखचलितो मन्त्री परिच्छदसमन्वितः ।
समस्तः पुरलोकोऽपि प्रमोदाञ्चितमानसः ॥४९६॥
उपायनं समादाय मिलितो मन्त्रिपुङ्गवः ।
पपात भूपतेः पादौ प्रभूतप्रेमपूरितः ॥४९७॥
भूपेन सहसोत्थाय समालिङ्ग्य च निर्भरम् ।
दत्त्वार्धमासनं तोषात्स पृष्टः कुशलादिकम् ॥४९८॥
ततोऽसौ स्वस्य पुत्रस्य पुरस्यान्तःपुरस्य च ।
गजवाजिरथादीनां पप्रच्छ कुशलं नृपः ॥४९९॥
ततो मन्त्रिवर्गेणचलितो समुत्सुकः ।
वनक्रीडां प्रकुर्वाणो गतो गोपुरसन्निधौ ॥५००॥
धर्मसेनाभिधः पुत्र आगतः सपरिच्छदः ।
पितुः पादयुगं भक्त्या ननामोद्दामसम्मदः ॥५०१॥
समालिङ्ग्य ततो भूपः पुत्रं प्रणयपूर्वकम् ।

1 A हर्षित: evidently for हर्षत. or हर्षिता ।

प्रवृत्तिं रचयामासुः पल्यङ्कस्य प्रमोदतः ॥५११॥
यदि पल्यङ्करत्नस्य प्रभावः प्रवरो भवेत् ।
अनेकानि च तीर्थानि न क्रियन्तेऽधुना कथम् ॥५१२॥
सभायां भूपतिर्देवि नान्यथा तस्य भाषितम् ।
दण्डः परीक्षितः पूर्वमधुनायं परीक्ष्यते ॥५१३॥
समग्रामपि सामग्रीं पूजोपकरणादिकाम् ।
समादाय सदानन्दात् पल्यङ्के ते स्थितास्त्रयः ॥५१४॥
अष्टापदाभिधं तीर्थं स्मृत्वा हुङ्कारमात्रतः ।
उत्पपात स पल्यङ्को वेगतो गगनाङ्गणे ॥५१५॥
पुण्यात्मानस्त्रयोऽप्येते पल्यङ्कोपरिसंस्थिताः ।
पश्यन्तो वसुधाभर्यं[1] प्राप्ता अष्टापदाचले ॥५१६॥
तत्रैकयोजनायामं चतुर्द्वारं मनोरमम् ।
सम्भूतजिनपोत्तुङ्गं भरतेश्वरकारितम् ॥५१७॥
शातकुम्भमयं कुम्भसुन्दरं[2] ध्वजराजितम् ।
प्रासादं जगदीशानां ददृशुस्ते त्रयो मुदा ॥५१८॥
स्वर्णमण्डपमङ्गागा [illegible] वराः ।
तदन्तः पीठिका देवच्छन्दकं वेदिकास्तथा ॥५१९॥
जिनार्चास्थितिमा रत्नमयां मञ्जुलपीठिकाः ।

१ ख [illegible] । २ ख कुम्भं सुन्दरं ।

तण्डुलैर्मणिपीठे च वितेनुर्मङ्गलाष्टकम् ।
जिनाग्रे ढौकयामासुर्नालिकेरादिफलावलीम् ॥५३०॥
हेमदण्डमनोहारिध्वजारोपं वितेनिरे ।
ततो मङ्गलदीपेन साकमारात्रिकं व्यधुः ॥५३१॥
अथ भक्तिभरोत्फुल्लवपुषस्ते त्रयोपि हि ।
गुणौघं वर्णयामासुरानन्दात् सकलार्हताम् ॥५३२॥
सदानन्दरमाभोगरमाप्राणप्रियोपमाः ।
भवन्तु परमात्मानः परमाधीशताकृते ॥५३३॥
प्रमादप्रभवोन्मादवैरिवारनिवारकाः ।
सर्वेषां सुखदाः सर्वे सर्वदा सर्वदर्शिनः ॥५३४॥
दुष्टाष्टकर्मनिर्मुक्ता मुक्ता निर्मलकीर्तयः ।
विज्ञातत्रिजगद्भावा भावायाभयदाः सताम् ॥५३५॥
देशनास्वर्नदीनीरपवित्रितजगत्त्रयाः ।
जयन्तु जगतामीशाः प्राप्तानन्तचतुष्टयाः ॥५३६॥
कल्याणावलिकर्तारो हर्तारो रागविद्विषाम् ।
नाभेयाद्याश्च वीरान्ता रमन्तां मम मानसे ॥५३७॥
अष्टापदे जिनाधीशान् ये वन्दन्ते स्वलब्धितः ।
तस्मिन्नेव भवे यान्ति मानवास्ते महोदयम् ॥५३८॥
एवं विशारदैर्नूनं विधिवितथविश्रुताः ।

चत्तारि परमंगाणि दुल्लहाणीह जंतुणो ।
माणुसत्तं सुई सद्धा संजमंमि य[1] वीरियं ॥५४८॥
जरा जाव न पीडेइ वाही जाव न वड्ढइ ।
जाविंदिया[2] न हायंति ताव धम्मं समायरे ॥५४९॥
संबुज्झह किं न बुज्झह संबोही खलु पेच्च दुल्लहा ।
नो हूवणमंति राइओ नो सुलहं पुणरावि जीवियं ॥५५०॥
इत्यादिदेशनां श्रुत्वा प्रतिबुद्धास्त्रयोप्यमी ।
धर्मसेनसुतो राज्ञा राज्ये संस्थापितो निजे ॥५५१॥
मन्त्रिणा रत्नसारेण सुतः सुमतिनामकः ।
सुराचार्यसमप्रज्ञः समस्थापि निजे पदे ॥५५२॥
त्यक्त्वा राज्यर्द्धिदेशादीन् दत्त्वा दानं यथोचितम् ।
कृत्वा तीर्थकृतां पूजां श्रित्वा संवेगमुत्तमम् ॥५५३॥
समं मन्त्रिकलत्राभ्यां चित्रसेननरेश्वरः ।
दमसारगुरोः पार्श्वे जग्राह व्रतमादरात् ॥५५४॥
चिरं चारित्रमाराध्य कृत्वान्तेऽनशनं तथा ।
ते प्राप्ता अच्युते कल्पे सामुदायिककर्मतः ॥५५५॥
समुदायाद्यथैवैतत् कृतं सुकृतं त्रिभिः ।
समुदायफलं भुक्त्वा क्रमात् यास्यन्ति ते शिवम् ॥५५६॥

1 B omits य । 2 A जाइंदिया ।